

Even denken
op gesprek
bij de filosoof

André de Vries

ISVW UITGEVERS

Even denken

Op gesprek bij de filosoof

André de Vries

ISVW UITGEVERS

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Inleiding	11
Deel 1	
I	Een casus in de privésfeer 19
II	Van filosoof tot filosofisch consulent 34
	Het werkterrein van de filosofisch consulent 36
	Denkgereedschappen voor puzzels 45
	Communicatie tussen consulent en bezoeker 47
III	Een casus in de maatschappelijke sfeer 50
IV	Een casus in de politieke sfeer 66
Deel 2	
V	Tijd voor ontspanning 79
	Verskillende soorten tijd 80
	Tijd voor niet-bewust denken 88
VI	Tijd voor bezinning op het gebruik van een methode 100
	Naturalisme, waardenrelativisme en de Aristonide methodiek 102
	Methodiek als gezicht van het filosofisch consult 107
Dankwoord	117
Bijlage	118
Literatuurlijst	120
Noten	122

Voorwoord

Het boek dat u in uw handen heeft, richt zich op twee doelgroepen. Enerzijds is het bedoeld voor mensen die in retraite willen gaan of filosofische consulten willen afnemen. Voor hen zijn de hoofdstukken I tot en met IV het meest interessant. Tezamen vormen deze hoofdstukken het eerste deel van het boek. Anderzijds is het boek bedoeld voor diegenen die kennis willen nemen van de filosofische basis van de retraite en de bijbehorende consulten. Te denken valt aan collegae filosofisch consulenten, filosofen en andere geïnteresseerden in de hedendaagse praktische filosofie. Voor hen is deel 2 van dit boek, bestaande uit de hoofdstukken V en VI, geschreven.

In de hoofdstukken I, III en IV worden drie concrete consulten gepresenteerd die zich afspelen in de verschillende sferen waaruit het leven is opgebouwd. Ze zijn bedoeld om de filosofische consultatiepraktijk, waarin de Aristonide methodiek wordt gebruikt, in volle actie te zien. (Wat de Aristonide methodiek inhoudt zal gaandeweg duidelijk worden.) Vertellen over wat er zich afspeelt of zou moeten afspelen in de gespreksruimte van een filosofisch consultant geeft een ander perspectief dan kijken naar een consult dat zich, met alles wat daarbij hoort, voor je ogen voltrekt. In dit boek is gekozen om de lezer op heel directe wijze deelgenoot te laten zijn van een drietal gesprekken en zo te tonen wat een consult volgens de Aristonide methodiek kan inhouden.

De drie consulten zijn met opzet fictief van aard en zijn zo gestileerd dat de markante kenmerken en mogelijkheden van de

Aristonide methodiek maximaal tot hun recht komen. Dat het etaleren van een methode door middel van casuïstiek ook bepaalde ruis en zekere beperkingen met zich meebrengt is voor lief genomen. De consulten mogen weliswaar een fictief karakter hebben, dat neemt niet weg dat ze hun basis ontleen aan gesprekken die werkelijk hebben plaatsgevonden. Opgemerkt moet worden dat consulten in de praktijk doorgaans minder gepolijst verlopen en dat het specifieke karakter van de Aristonide methodiek meestal wat moeilijker is waar te nemen.

De casus die in hoofdstuk I aan de orde komt, betreft een privéprobleem waarbij serieuze denkhulp is gewenst. Een jonge vrouw van 34 jaar oud wordt door haar zwangerschap gedwongen terug te zien op een ingrijpende gebeurtenis uit haar jeugd. De hulp van een filosofisch consulent wordt ingeroepen om mee te denken over wat het betekent om (groot)ouder te zijn en hoe er aangekeken zou kunnen worden tegen seksualiteit binnen het gezin.

In hoofdstuk II (*Van filosoof tot filosofisch consulent*) wordt ingegaan op wat de Aristonide methode inhoudt en waarop ze is gebaseerd. Dit theoretische hoofdstuk is nodig om de hoofdstukken I, III en IV, de hoofdstukken waarin concrete consulten aan de orde komen, in het juiste perspectief te kunnen plaatsen. Lezers die al bekend zijn met filosofische consultaties volgens de Aristonide methodiek kunnen dit theoretische gedeelte eventueel overslaan.

De casus die in hoofdstuk III wordt gepresenteerd, gaat over een gynaecoloog met een christelijke achtergrond die regelmatig, in samenwerking met collegae, beslissingen moet nemen over leven en dood. De verschillende ethische zienswijzen van het team in het ziekenhuis, waar hij deel van uitmaakt, doen hem de stap naar een filosofisch consulent zetten. We hebben dus te maken met de problematiek van een professional uit onze maatschappij.

Hoofdstuk IV brengt een groepsgesprek in beeld dat plaatsvindt tijdens een wandeling. De inhoud van het gesprek is een onderdeel van de politieke dimensie van het menselijk bestaan.

Duidelijk wordt dat vanuit verschillende invalshoeken en belangen aan de politieke sfeer kan worden deelgenomen en over dit domein van ons bestaan kan worden nagedacht. De verschillende invalshoeken krijgen tijdens de filosofische wandeling gestalte door een minister, een docent en een moeder een gesprek te laten voeren onder begeleiding van een filosofisch consultant. Het onderwerp is de (on)mogelijkheid van waardevrij onderwijs. In het verlegde van dit gesprek wordt ingegaan op de ingrediënten die een filosofische wandeling als werkvorm met zich mee kan brengen.

Na de casusbesprekingen in het eerste deel van het boek volgen in het tweede deel twee theoretische hoofdstukken. Ze zijn bedoeld voor diegenen die zich verder willen verdiepen in de aard en de plaats in de werkelijkheid van filosofische consulten. Dege- nen die overwegen 'losse' consulten af te nemen of overwegen in retraite te gaan en geen diepgaande interesse hebben in de bijbe- horende filosofische *achtergrond*, kunnen deze hoofdstukken rustig laten voor wat ze zijn.

Het onderwerp 'tijd' in relatie tot het filosofisch consult en de filosofische retraite staat centraal in hoofdstuk V (*Tijd voor ont- spanning*). Hoewel beschouwingen over deze thematiek een sterk theoretisch-filosofisch karakter hebben, zijn de praktische consequenties onvermijdelijk voel- en zichtbaar. Tevens wordt in- gegaan op de rol van ontspannende activiteiten tijdens een re- traite en het nauwelijks te overschatten aandeel dat het onbe- wuste heeft bij de voortzetting van het denkwerk.

In hoofdstuk VI (*Tijd voor bezinning op het gebruik van een methode*) wordt duidelijk welke inhoudelijke redenen van be- lang zijn geweest om überhaupt een methode als uitgangspunt te nemen voor filosofische consultaties (al dan niet onderdeel uitma- kend van een retraite). De filosofische consultaties volgens de Aristonide methodiek lijken op dit moment de tand des tijds het beste te kunnen doorstaan, zo zal aannemelijk worden gemaakt.

Een van de doelstellingen van dit boek is om de waarde en de rechtvaardiging van de Aristonide methodiek te laten zien. Geko- zen is om dat op zo'n manier te doen dat een breed publiek hier

kennis van kan nemen. Tegelijkertijd is het boek ook geschreven om deze methodiek verder uit te breiden en in een ruimere context te plaatsen, namelijk die van de filosofische retraite. Wellicht treedt er door het zetten van deze stap een nieuw tijdperk aan voor de Aristonide methodiek. Tijdens een filosofische retraite kunnen naast individuele gesprekken ook groepsgesprekken als werkvorm worden gekozen. De groepsgesprekken kunnen in de spreekkamer van de consultant plaatsvinden maar eveneens buiten tijdens een wandeling worden gevoerd.

Nog even iets over de titel *Even denken*. Het gaat hierbij niet geheel toevallig om een tijdsaanduiding, 'even'. Tijd (om na te denken) speelt een belangrijke rol in dit boek. Op zijn minst op de volgende drie manieren:

1. *Wanneer* ga je in een filosofische retraite en *wanneer* ga je naar de filosofisch consultant? *Wanneer* is het moment, de tijd, daar?
2. Een filosofische retraite is een relatief korte *periode* in een mensenleven waarin rustig maar intensief over zaken kan worden nagedacht of vooruitgedacht. Het filosofisch consult, dat onderdeel uitmaakt van een retraite, kan als een werkplaats worden gezien: een werkplaats waar met ideeën, argumenten, stellingen et cetera gestoeid en gebouwd kan worden. Buiten de filosofische consulten om kunnen deelnemers zelf werken, rust nemen, het lichaam aan het werk zetten of gewoon genieten van een kopje koffie. Ook aandacht voor de niet-intellectuele aspecten van het menselijk bestaan draagt bij aan een optimaal denkklimaat.
3. Het filosofisch consult is een gesprek dat nieuwe denksporen opent en mogelijk andere denksporen afsluit. Er ontstaat door het voeren van een gesprek en het uitwisselen van concepten, theorieën et cetera een zelfstandig tijdsverloop met een eigen 'eerder' en een eigen 'later'. Het gaat hier niet om een (psychologische) tijd die wordt beleefd en

ook niet om een (klok)tijd die kan worden gemeten, maar om de abstracte tijd waarin het denken zelf plaatsvindt en gedijt.

Alle drie de manieren waarop de tijd een rol speelt krijgen aandacht in dit boek. Ze dragen bij aan de karakterisering van het werk dat zich afspeelt tijdens een filosofisch consult of een filosofische retraite.

Tot slot, de literatuurlijst achter in het boek geeft niet alleen aan welke literatuur is gebruikt, maar kan ook worden ingezet voor verdere studie over het filosofisch consult en de filosofische retraite.

Veel lees- en studieplezier toegewenst!

André de Vries

EVEN DENKEN

Inleiding

Steeds vaker kiezen mensen voor een retraite in een klooster of in een daarvoor opgericht centrum. Ze hebben behoefte om levensvragen in een rustige en passende omgeving te doordenken, een pas op de plaats te maken of te werken aan een tekst of een ander project. De praktijk leert dat juist de afwisseling van serieuze inspanningen en ontspannende activiteiten bijdraagt aan het bereiken van het gestelde doel. Ontspannende activiteiten zoals fietsen, sporten, het spelen van spelletjes of het lezen van luchtige lectuur zorgen ervoor dat men weer met nieuwe energie en een frisse blik aan de slag kan gaan. Het ontmoeten van nieuwe mensen of het verrichten van arbeid waar men in het dagelijks leven niet aan toekomt, blijken een inspirerende werking te hebben en mensen op een ander spoor te zetten.

Een filosofische retraite beoogt (als nieuw fenomeen) de *kwaliteit* van het eigen denkwerk centraal te stellen en deze te verhogen. De begeleiding is niet in handen van een geestelijke maar van een filosoof (filosofisch consulent) die, al naar gelang de behoefte, kan worden geconsulteerd. De inhoud van een consult heeft ook niet noodzakelijkerwijs een religieuze inslag en kan de meest uiteenlopende thema's of zienswijzen herbergen. De gesprekken met de filosofisch consulent worden niet vanuit een bepaalde (kerkelijke) hiërarchie gevoerd maar vinden plaats op basis van gelijkwaardigheid. Dit alles onder het motto: 'Denk zelf en de filosoof denkt met u mee!'

Tijdens de filosofische consulten denkt de filosoof mee met de

Soms zijn situaties en gebeurtenissen in het leven zo complex dat hulp van een vakdenker is gewenst. Dan kun je terecht bij de filosofisch consulent. In een filosofisch consult kunnen allerlei vragen en problemen aan de orde komen. Door gebruik te maken van filosofische vaardigheden en wijsgerige kennis, zoekt de consulent samen met de gesprekspartner naar verheldering en soms ook naar oplossingen van de vraagstukken.

Dit boek maakt inzichtelijk hoe een filosofisch consult volgens de aan Aristoteles ontleende gespreksmethode, de zogenaamde Aristonide methodiek, in zijn werk gaat. Naast een heldere uitleg van de methode bevat het boek ook voorbeelden van mogelijke gesprekken. Daarbij is aandacht voor de kortere consulten en voor de wat langer durende filosofische retraites.

